

Ecclesia unius sponsa execrata est, ac despexit. Latini usum azymi, qui apud ipsos, mea quidem sententia, semper viguit, retinuerunt frustra obloquentibus *Michaele Cerulario*, cæterisque Græcis schismaticis. Gradus consanguinitatis canonicis sanctionibus ita sunt constituti, ut filii et filia fratrum, et sororum in secunda generatione numerentur, nepotes in tertia, pronepotes in quarta, et sic deinceps; qui vero germanos fratres et sorores in secunda, eorum filios et filias in quarta, ac nepotes vel neptes in sexta generatione locantes, inter hos postremos licita asserebant connubia, *incestuosi*, ut diximus cap. II, appellati, ab *Alexandro II* declarati sunt pro sua temeritate cœlesti pœna, et gladio perpetui anathematis puniendi.

Idem *Alexander II* statuit, ut sacro presbyteratus ordine consecrati, unam tantum singulis diebus *missam* celebrarent, excepto die dominicæ Nativitatis. Definitum id fuit in synodo romana an. 1063, ex qua depromptus est can. *Sufficit*, de Consecr., dist. I. Olim quippe non una fuit in *missis* agendis consuetudo. Nam fuerunt dies a card. Bona, lib. I, cap. XVIII, dicti *aliturgici*, in quibus non offerebatur sacrificium altaris, cujusmodi est etiamnum *Parasceve* Paschatis, et apud Græcos Quadragesimæ tempus, quo utuntur missa *Præsanctificationum*. Caruit item apud Romanos et Alexandrinos liturgia dies sabbati, et quæ modo viget in sabbato majoris hebdomadæ, ut ex divino liquet officio, ad insequentem spectabat noctem. Contra consuetum fuit duas celebrare *missas* prima die januarii, in vigilia Ascensionis Domini, in tribus diebus jejuniorum post Pentecostem, aliisque, quos prælaudatus card. Bona appellat dies *polyliturgicos*. At de his plura tum scriptor ille doctissimus, tum Edmundus Martene, et cæteri de sacris ritibus pertractantes. Nam quantum ad quotidianam attinet oblationem, commendatam invenimus a Tertulliano, *De Jejunio*, cap. XIV, a Cypriano, epistola LIV ad Cornelium, a Petro Chrysologo, etc. Unius vero a quolibet sacerdote sacrificii eadem die offerendi, congruam affert rationem Innocentius III, c. *Consuluisti*, de celeb. missarum.

Multiplicatæ demum sunt sæculo XI mirum in modum

religiosæ familiæ. Quidam a S. Joanne Gualberto institutam aiunt, anno 1010, congregationem *Vallis Umbrosæ*, cujus originem nos retulimus ad annum 997. Instituti itaque fuerunt hoc sæculo monachi *cavenses* in regno neapolitano, sectantes consuetudines cluniacensium; anno 1075 ordo monachorum *grandimontensium* a S. Stephano Arverno institutus in nemoribus Mureti in districto lemovicensi, an. 1076; sed ita denominatus a generalibus comitiis, ad *Grandem-Montem* habitis, anno 1267 in eadem provincia lemovicensi. Canonici regulares *S. Quintini* Bellovacensis, quorum origo consignatur anno 1078. *Carthusiani* auctorem habuere an. 1068, vel, ut supra diximus, anno 1084 (discrepant enim historici) S. Brunonem et S. Hugonem, episcopum gratianopolitanum in Gallia Narbonensi; nomen sortiti a *Carthusia*, ejusdem diœcesis eremo. Institutus anno 1095 a Gastone Viennensi, in Delphinatu equite, ordo *S. Antonii*, cujus alumni infirmis¹ inservientes, in veste desuerunt litteram *Tau*. Anno demum 1098 S. Robertus, abbas molismensis in Gallia celtica, B. Albericus et S. Stephanus, qui molismense cœnobium successive gubernarunt, annuentibus Hugone, archiepiscopo lugdunensi, Valtero Cabilonensi, et Odone, duce Burgundiæ, instituerunt sacrum ordinem *cisterciensium*.

APPENDIX

RERUM EXTERNARUM.

Francorum rex *Robertus*, F. Hugonis Capeti, administravit rempublicam summa pietate et justitia usque ad annum 1031. Regnavit postmodum *Henricus I*, Roberti filius, usque ad annum 1060; deinde *Philippus I*, filius Henrici, usque ad annum 1108, spatio scilicet annorum 48, primum ab Urbano II,

¹ Laborantibus præsertim elephantia et impetigine, vel potius erysipelate, quam *sacrum ignem* seu *ignem S. Antonii* dixerunt; et de qua Virgilius in fine III libri *Georg.* :

..... Nec longo deinde moranti

Tempore contactos artus sacer ignis edebat;

nisi mavis hoc in loco intelligere pestilentiam.

ob repudiatam Bertam sacrorum usu interdictus, sed postea reconciliatus Ecclesiæ.

In Hispania post Alphonsum V, an. 1028, regnum Legionis et Castellæ auspicatus est *Veremundus III*. Anno 1038 *Ferdinandus Magnus*, cui etiam cesserunt Austriæ. An. 1065 *Sanctius II*, Ferdinandi filius, natu maximus. An. 1072 *Alphonsus VI*, Sancti frater minor, qui regnavit annis 37, nimirum usque ad annum 1109. Dixi regnum Castellæ; jam enim tria surrexerant in Hispania regna, id est, Castellæ, Aragoniæ et Navarræ, et sæculo XI in Navarra regnarunt *Sanctius*¹ *Garzias* ac *Sanctii* alii duo²; in Aragonia autem *Ramirus*, *Sanctius* et *Petrus I*³.

Sub hujus sæculi initia, ut libro VIII *De regno Ital.* tradit Sigonius, tres originem habuerunt respublicæ, Florentinorum, Pisanorum et Genuensium. Saracenis hoc vertente sæculo, quæ subjecimus, evenerunt. Anno 1005 Pisani eis eripuerunt Sardiniam, Genuenses Corsicam. Ipsi autem anno 1007 Capuam, anno 1008 Jerosolymam, et anno 1009 Consentiam in Calabria, et Bituntum in Apulia expugnarunt⁴. At Michael Paphlago, anno 1034, Saracenis, duce Marmace, eripuit Siciliam. Turcæ, anno 1045, adversus Saracenos arma vertentes, paulatim totum pene Orientem occuparunt. Hi quoque Mahumetis receperunt Alcoranum, et an. 1048, tota devicta Perside, cæsoque Saraceno Arvira, regem suum Tangrolipicem *Sultannum* (quod idem sonat ac *Rex regum*) primitus nominarunt. Caliphas Ægypti anno 1056 jerosolymis sepulcrum Redemptoris nostri claudi mandavit, inhibito christianis ingressu. Tunetini Mahumetani an. 1074, fines ac litus Calabriae et Sici-

¹ Major appellatus.

² Nimirum *Sanctius V* et *VI*, ac *Petrus*, filius *Sanctii V*.

³ Ad annum usque 1036 regnavit in Anglia *Canutus*. Ad annum 1040 *Araldus*. Ad 1042 *Harde Canutus*. Ad 1043 *Alfridus*. Ad annum 1066 *S. Eduardus*. Eodem anno *Eraldus*. Usque ad annum 1087 *Gullielmus I*. Usque ad 1135 *Henricus I*. In Polonia *Boleslaus I* regnavit usque ad annum 1025. *Miscislaus II* ad 1033. *Casimirus* 1038. *Boleslaus II* 1079. *Ladislaus* 1102.

⁴ Hoc anno 1009, die 6 octobris, feria 5, hora una ante mediam noctem, lunam coopertam teterrimo sanguine tradunt chronica belgica.

liæ infestarunt. Rogerius, Siciliae comes, anno 1078 Toromenio, et anno 1091 ex universa Sicilia Saracenos fugavit¹.

Adversus Saracenos et Turcas, sedente Urbano II et hortante *Petro Eremita*, anno 1095, decretum est bellum sacrum (*Cruciatam* vulgo appellant), seu expeditionem militarem, cui se addicentes, cruce rubri coloris in dextero humero obsignabantur. Collectæ multitudini et in varias copias distributæ dux et imperator, anno 1096, constitutus est *Gothofredus Bullionus*, dux Lotharingiæ. Quamvis multi perierint, non Turcarum tantum, verum etiam Græcorum insidiis, pervenerunt tamen Nicæam peditum 600,000 et equitum 100,000. Urbs illa Solimani regia, cum aliis civitatibus 41 et oppidis plus, minus 200, a christianis expugnata fuit an. 1097. Fidelium 13,000, Turcarum 200,000 vario certamine ceciderunt. Antiochia a nostratibus capta est anno 1098, valde christianorum exercitu diminuto. Proximo anno 1099 christiani obsidione cinxerunt S. civitatem Jerusalem die 5 junii: expugnarunt autem et occuparunt die 25 julii, feria 6. Primus omnium mœnia superavit miles², quem concivem suum Pisani opinantur, secundus *Gothofredus*, tertius ejus frater Eustachius. Die a capta urbe octavo *Gothofredus*, rex Jerosolymorum, cunctorum suffragiis fuit declaratus³.

¹ Poterant inter sæculi XI calamitates commemorari incendium Papiæ anno 1014. Terræmotus ingens in Franconia, præsertim Fuldæ, anno 1013. Horribilis cometes et pluvia sanguinis in Gallia anno 1014. Intolerabile frigus an. 1020. Rapta apud Anglos a diabolo mulier venefica cum vehementi ejulatu anno 1045. Colubrorum agmina in finibus Tornaci inter se conflictantia, et consecuta inde pestilentia et fames anno 1059. Aquarum in Italia et in Belgio talis inundatio, ut innumera ædificia corruerint, et gallinæ, anseres, aliaque domestica animalia in sylvas confugerint, anno 1089. Erumpens fons sanguinis in Normannia, incendia, imbres et locustarum agmina, anno 1091. Pestis, quæ apud Gallos, Germanosque anno 1093 desæviit; igneus draco per aerem volitans, jacula ignita, arma in cælo cruenta, monstruosi partus, pluraque id genus ostenta anni 1099.

² Brietius ait in muros omnium primum conscendisse *Raimbaldum Creconium*, nobilem Picardum.

³ Procumbenti ad sepulcrum Domini Gothofredo, aureamque coronam abjicienti, spinea imposita fuit. Hinc epigramma illud:

Laurea non hominem gestare, nec aurea regem
Fas, ubi Rex divum spinea sarta tulit.

Quamquam plura dixi de Saracenis, alia tamen occurrunt commemoranda. Nam *Basilius*, Græcorum imperator, anno 1014, Bulgaris superatis, crudelissime victoriam exercuit, jubens illorum 1,500 oculos erui. *Bohemi*, anno 1038, eripere Polonis Uratislaviam et Cracoviam. *Scythæ* anno 1046 depopulati sunt Turchiam, Macedoniam et Græciam; at a Bulgaris, anno 1066, internecone deleti sunt. *Henricus IV*, anno 1068, domuit Illyricos, quos appellant *Scavos*. In ipsum Henricum, anno 1073, arma converterunt Saxones et Thuringi, adeo ut vix elapsus sit fuga. Anno 1081 rursus cum Rodulpho pugnavit, infausto hujus obitu ex hac pugna consequente. In Italiam venit, urbemque Romam obsedit et occupavit anno 1083. In ipsam Romam, anno 1084, armis, incendio et rapinis sævit *Robertus Guiscardus*, dux Calabriae, quem necessitate adactus ad expellendum Henricum, vocaverat S. Gregorius VII.

Scriptoribus hujus ævi adnumeremus oportet Avicennam, philosophum Arabem, medicum præstantissimum, qui nunquam dormivisse fertur integram noctem, ut studiis vacaret, et anno ætatis suæ 48, totam absolverat *ἐγκυκλοπαιδείαν*¹. Obiit Alcorano addictus aut forte nullius religionis circa annum Ch. 1050. Claruerunt præterea in historia germanica *Lambertus Schaffnaburgensis*, ex quo plura exscripsit Trithemius, inter hæreticos tamen 1 Cl. rejectus in indice hispanico anno 1067, atque in Historia regum Dalmatiæ et Croaciæ auctor *anonymus*, latinitate donatus a Marco Marullo Spalatensi. Ex antiquorum medicorum libris plura collegit *Constantinus Afer*,

Qui aiunt *Petrum*, eremitam ambianensem, ad promovendum bellum sacrum ostentasse epistolam e cælo ad christianum populum missam, id referunt ex *Dodechino*, continuatore Chronici Mariani Scoti, *Voltaire*, cæterisque objicientibus, summa imprudentia susceptam expeditionem; ex qua Europa privata est incolarum suorum parte maxima, profusa immensa thesaurorum copia, extinctæ nobilissimæ familiæ, exortæ innumeræ cædes, pestilentia et calamitates quam maximæ; respondemus plura Deo auctore præcipi et fieri bona et utilia, quorum exitus non ex Deo, sed ex hominum improbitate permultis exitiosus est atque infelix.

¹ Ἐγκυκλοπαιδεία, quasi *circularis scientia*, ab ἐγκύκλιος, *circularis*, et ἀπαιδεία, *disciplina* vel *eruditio*, significat omnem fere scientiam simul compactam, et ductum quemdam multarum disciplinarum confertum.

post universum fere orbem peragratum, omnemque Chaldæorum, Persarum, Arabum et Saracenorum comparatam sibi disciplinam insidiis elapsus et inter cassinenses monachos cooptatus. *Joannes* Italus, atque, ut arbitror, Siculus, tantum in philosophia excelluit, ut profectus Constantinopolim, Michaeli Psello suffectus, cum omnium admiratione Aristotelis, Platonis, Porphyrii, Jamblici et Procli explanaverit libros; sed propugnans pythagoricam *metempsychosim*, transmigrationem scilicet animarum et sacrarum imaginum cultum evertens, tanquam hæreticus damnatus est, et coactus jussu imperatoris Alexii ex ambone anathematizare undecim pravæ, quam tradiderat doctrinæ, capita¹. Tres libros de Henrici IV contra Saxones bello condidit carmine *auctor*, qui ne sibi conflaret invidiam, diraque arcesseret, consulto nomen suppressit suum. Fertur pro Henrico scripsisse quoque *Sigebertum*, de quo proximo sæculo, cap. iv, et qui tam prosa, quam carmine plura elucubravit. Sub hujus sæculi exitum, id est, anno 1099, medici *salernitani* versibus conscripserunt opusculum de conservanda valetudine², inscriptum Roberto, Normanniæ duci, illos de fistula brachii sananda consulenti. Incipit vero idem opus:

Anglorum regi dicit schola tota Salerni,

quoniam Robertus designatus fuerat rex Angliæ.

¹ Rab. *Moses Ben Maimon*, ab initialibus litteris appellatus *Rambam*, præcellens fuit in omni Hebræorum litteratura. In jure, in medicina, in mathesi, natus Cordubæ anno communioris computi Hebræorum 4891, æræ christianæ 1130, laudatus a Rabbiniis *Abraham Zochut* et *Isaac*, necnon a *Joanne Buxtorffio*, quem vide in Præfat. ad Opus Maimonidæ inscriptum, *Doctor perplexorum*.

² Libri titulus pervulgatus, *Schola salernitana*. Auctor vere unus *Joannes* Mediolanensis, qui omnium medicorum nomine scripsit, sicut opus inscriptum *Collegium Bononiense*, unius Ulyssis Aldrovandi fœtura est.